

УДК 581.582.734.4

ВИТКІ ТРОЯНДИ В УКРАЇНІ

З.К. КЛИМЕНКО¹, О.Л. РУБЦОВА², Т.О. СКРИБЧЕНКО¹, В.К. ЗИКОВА¹

¹ Державний Нікітський ботанічний сад УААН
Україна, 98600 Ялта, ДНБС УААН

² Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
Україна, 01014 Київ, вул. Тімірязєвська, 1

Вивчення і селекція витких троянд в умовах України призвели до відбору найбільш декоративних і зимостійких сортів. Розроблено рекомендації стосовно їх практичного використання.

Троянди — одна з основних культур декоративного садівництва. Приблизно 3,5 % світової колекції троянд складають виткі сорти [4]. Відомо, що троянди мають велике архітектурно-декоративне значення в зеленому будівництві.

В умовах України виткі троянди у зеленому вбранні міст і сіл практично відсутні (за винятком Південного берега Криму), що пов'язано з недостатнім знанням їх біології та сортименту.

При вивченні походження витких троянд виявилось, що найбільшої видової різноманітності і поширення вони, як і більшість ліан, досягли в країнах із тропічним і субтропічним кліматом (Китай, Японія, Корея, Індія). У субтропічних лісах троянди-ліани зустрічаються майже всюди. Ліанова форма росту домінує серед видів однієї з найбільших секцій роду — *Synstylae* DC [2].

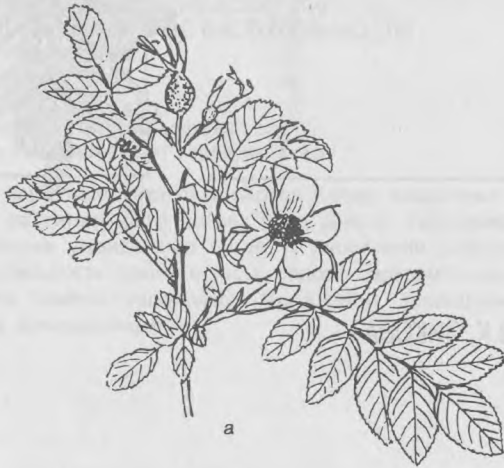
Проаналізувавши видовий склад європейських троянд, ми дійшли висновку, що на європейському континенті до XIX ст. панували троянди — кущі, однак у південній Європі, Середземномор'ї, гірських місцевостях росли і листопадні троянди — ліани *Rosa pendulina* L., *R. arvensis* Huds., *R. Moschata*

Benth. [2, 3]. Вони мали скромні поодинокі квітки і не досягали розмірів субтропічних ліан, але могли використовуватись у вертикальному озелененні. Для цієї мети могли слугувати також виткі сорти (клаймінги) кущових троянд. Тобто ми встановили, що виткі троянди існували в Європі і використовувались у садівництві задовго до появи східноазіатських троянд-ліан.

З приходом XIX ст. почався новий період в історії формування садових троянд — серед них і витких. В Європу було завезено східноазіатські види, серед них *Rosa multiflora* Thunb., *R. wichuraiana* Crep., *R. Banksiae* Aiton, які використовувались європейськими і американськими селекціонерами в гібридизації з місцевими видами і сортами (рисунок).

Rosa multiflora росте у Росії (Приморський край), Китаї, Японії. Квітки дрібні діаметром 2—2,5 см, білі або рожеві, немахрові, зібрані у великі пірамідальні суцвіття. Кущі заввишки до 4 м, з батігоподібними пагонами. Характеризується достатньо високою зимостійкістю, хоча в умовах Києва іноді підмерзає. Від цього виду виникла велика кількість витких сортів, які об'єднані в групу троянд мультіфлора. Типовий і один з найстаріших

© З.К. КЛИМЕНКО, О.Л. РУБЦОВА, Т.О. СКРИБЧЕНКО, В.К. ЗИКОВА, 1999

Види витких троянд:

а — *Rosa pendulina* L., б — *R. arvensis* Huds., в — *R. multiflora* Thunb., г — *R. wichuraiana* Crep.

сортів — Кримсон Рамблер, можна також відзначити добре відомий Вейльхенблау.

R. wichuraiana зустрічається в Японії та Китаї. В Європу завезена у 1886 р. Дуже близька до *R. multiflora*, від якої відрізняється більш гнучкими пагонами і сильнішим ро-

стом. В результаті гібридизації виник ряд гібридних сортів; багато з них широко використовується в декоративному садівництві. До типових сортів належать Ексцельза і Дороті Перкінс, слабкі пагони яких досягають довжини 5 м. Ці і близькі до них сорти дуже

ефективні при вирощуванні у високоштамбовій формі. Цвіте одноразово, барвисто і дуже рясно протягом 30—35 днів.

Східноазіатські ліани мають довгі батігоподібні пагони, їх квітки зібрані у великі суцвіття. Інтродукція цих троянд і *Rosa chinensis* Jacq., яка цвіте практично все літо (до цього ремонтантних троянд в Європі не було), а також їх використання в гібридизації з місцевими видами і сортами фактично спричинили революцію в сортименті садових троянд. Значних успіхів у селекції витких троянд досягли французький селекціонер Барб'є та американські Браунелл, Джексон і Перкінс.

В результаті подальших схрещувань між гібридами *Rosa multiflora* і *R. wichuraiana*, а також трояндами інших груп виникло багато нових сортів. За сучасною американською класифікацією [4] ці троянди можна поділити на такі підгрупи: рамблери, виткі багатоквіткові, клаймінги, напіввиткі. Ці підгрупи розрізняються: 1) довжиною пагонів (рамблери мають найдовші пагони, трохи коротші вони у витких багатоквіткових і клаймінгів, і найкоротші — у напіввитких троянд); 2) габітусом куща (рамблери, виткі багатоквіткові й клаймінги мають гнучкі пагони, які легко формуються на будь-яких опорах). Однак в умовах Києва виткі троянди рідко досягають достатніх розмірів, щоб з них можна було створити тунелі, високі арки, альтанки. У троянд, що належать до напіввитких, пагони менш гнучкі, вони більш придатні для утримання на вертикальних опорах або взагалі без них у вигляді солітерів на газоні.

В Україні прикладом широкого використання витких троянд є Державний Нікітський ботанічний сад УААН (ДНБС). Там можна побачити стіни, обвиті трояндами, решітки, трельяжі. Виткі троянди на Південному березі Криму не потребують зимового укриття, їх не треба знімати на зиму з опор, і в таких умовах вони досягають максимального декоративного ефекту. Вивченню їх біології в умовах середземноморського клімату присвячені роботи Н.М. Тимошенко [1].

Вперше виткі троянди потрапили до Криму близько 1830 р. при сприянні графа Во-

ронцова в його маєток в Алупці, де і нині росте найстаріший на Україні екземпляр виткої троянди *R. banksiae* Aiton 'Lutea'. Сюди ж вперше були завезені *R. banksiae* Aiton 'Alba', *R. bracteata* Wendl 'Fortune's Double Yellow', *R. fortuneana* Lem. Ці троянди поклали початок колекції витких троянд ДНБС, яка включає зараз 256 сортів рамблерів, багатоквіткових, клаймінгів та напіввитких. Особливого поширення у парках і садах Південного берега Криму дістали напіввічнозелені сорти і види троянд з раннім цвітінням у квітні-травні. Сорти західноєвропейської і американської селекції цвітуть у кінці червня — на початку липня.

В результаті інтродукційного вивчення з колекції виділені перспективні сорти для вирощування в Криму і використання в селекції як батьківські форми. Це Альберік Барб'є, Американ Піллар, Лідія, Фламментанц, Шванензее, Альбертін, Вестерланд, Симпатія, Гранд-отель, Грусс ан Гейдельберг, Клаймінг Глорія Дей, Гольден Шоурс, Джeneral Макартур, Польс Скарліт Клаймбер.

У ДНБС проводиться селекційна робота по створенню методами гібридизації та експериментального мутагенезу витких і напіввитких сортів. Кращими з них є Красний Маяк, Кримські Огонькі, Оранжевое Солнишко, Багровий Закат, Ялітнінські Снежинкі, Ореанда, Гуцулочка.

В Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України інтродукція витких троянд почалася у 1948 р. З того часу було випробувано 147 сортів. Деякі з них як неперспективні виключені з колекції, інші вимерзли в суворі зими. Зараз колекція витких троянд нараховує 52 сорти. Наші дослідження показали, що всі вони в умовах Києва потребують укриття на зиму. В результаті інтродукційного сортовивчення витких троянд виявилось, що практично непридатними для наших умов є клаймінги — вони дуже погано зимують і практично не цвітуть.

При вивченні особливостей росту і розвитку витких троянд в умовах Києва встановлено, що у сортів троянд підгрупи рамблерів спостерігається різноякісність бруньок на нижній, середній та верхній частинах па-

гона. Нижні бруньки, як правило, залишаються сплячими, згодом з них формуються вегетативні пагони. З бруньок, що виникли у верхній і середній частинах пагона, здебільшого утворюються генеративні пагони, тому у рамблерів дуже важливо зберегти однорічний приріст повністю. Ці троянди треба обрізувати восени, вирізаючи старі відцвілі пагони і залишаючи 3—5 найсильніших однорічних.

Виявилось також, що у троянд, які належать до групи витких багатоквіткових і напіввитких, бруньки не диференційовані на квіткові та росткові. Для досягнення більшого декоративного ефекту можна зберегти торішній приріст або частину його, в іншому разі троянди цієї групи будуть цвісти при їх весняному обрізанні як чайно-гібридних із залишеними 5—7 бруньками.

Ми дійшли висновку, що культура витких троянд у Поліссі і Лісостепу України можлива за умов дотримання відповідної агротехніки. В результаті інтродукційного сортовищення витких троянд в умовах Полісся і Лісостепу України для культури у відкритому ґрунті рекомендовані такі сорти витких троянд: з рамблерів — Дороті Перкінс, Ексцельза, Уайт Дороті, з напіввитких — Аве Марія, Феєрверк, Лідія, Ай Пейнт, з витких багатоквіткових — Грусс ан Гейдельберг, Нью Дун, Шванензее.

1. Тимошенко Н.М. Биология, экология и сортовой состав вьющихся роз в Крыму: Автореф. дис. ... канд. биол. наук. — Киев, 1972. — 23 с.
2. Хржановский В.Г. Розы. — М.: Сов. наука, 1958. — 497 с.
3. Beales P. Roses. — London: Harper Collins publ., 1992. — 472 p.
4. Modern Roses. — Shreveport: Amer. rose Soc., 1986. — Vol. 9. — 402 p.

Надійшла 04.03.2000

ВЬЮЩИЕСЯ РОЗЫ В УКРАИНЕ

З.К. Клименко¹, Е.Л. Рубцова²,
Т. А. Скрибченко¹, В.К. Зыкова¹

¹ Государственный Никитский ботанический сад УААН, Ялта

² Национальный ботанический сад им. Н.Н. Гришко НАН Украины, Киев

В результате изучения и селекции вьющихся роз в условиях Украины отобраны наиболее декоративные и зимостойкие сорта. Даны рекомендации по их практическому использованию.

THE CLIMBING ROSES IN UKRAINE

Z.K. Klimenko¹, O.L. Rubtsova²,
T.O. Sckribchenko¹, V.K. Zykova¹

¹ State Nikita Botanical Gardens, Ukrainian Academy of Agrarian Sciences, Yalta

² M.M. Grishko National Botanical Gardens, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

As a result of research and selection of the climbing roses in the conditions of Ukraine the most ornamental and winter-resistant varieties were selected. Recommendations on their practical application are given.